

Aynur ÖZUĞURLU
Yrd. Doğ. Dr., Kocaeli Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fak. Felsefe Bölümü

İNŞAAT İŞÇİSİ OLMAK: REMZİ ETHEM İLE SÖYLEŞİ*

Remzi Ethem 1955 yılında Çorum'un bir köyünde altı çocuklu bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Diğer üç erkek kardeşi gibi 10-11 yaşından itibaren Kırıkkale'nin köylerinde her sene yaz mevsimi boyunca hasat işleri ve hayvan bakımında çalışmak üzere azapçılığa gitti. İnşaat işçisi olarak çalışmaya ilk kez 14 yaşında, ilkokulu bitirdikten sonra başladı. O günden beridir inşaat işçiliğine devam ediyor. 1985 yılında Mamak'ta bir gecekondu kiralarak karısını ve çocuklarını da Ankara'ya taşıdı. Ertesi yıl, kendi gecekonduğunu yaptı. Yıkımdan ötürü evini iki kez inşa etmek zorunda kaldı. Karısı 1998 yılında bir temizlik firmasında taşeron işçi olarak ilk kez ücretli çalışmaya başladı. İki oğlu, bir kızı var. Oğulları öğrenimleri boyunca kimi zaman babalarıyla birlikte inşaatta kimi zaman da küçük atölyelerde geçici işlerde çalıştılar. Remzi Ethem mülakatın yapıldığı sırada (Ağustos, 2001) 2 aydır işsizdi.

RE: Ankara'ya ilk adımımı attım, sene 1969. Abimle birlikte çalışmaya geldik. Etlik hastanesinin arka tarafı daha yeni kuruluyordu, yukarılarda ev yoktu. Dolmuş 50 kuruş, yevmiye 25 liraydı. Ameliliğe gidiyoruz, betona gidiyoruz, betona gidersek 30 lira alıyoruz. O da şimdiki gibi şey de yok, iskeleyle atıyoruz O iskeleden bu iskeleye atıyoruz 5 katlı binayı. Bulduğumuz yerde çalıştık işte, Ulus'ta, Düşeş'te duruyoruz.

AÖ: Düşeş?

RE: İşçi durağı var. Düşeş derler oraya.

AÖ: Hala var mı aynı durak Remzi Abi?

RE: Hala var. Daha öncesinde de varmış. Ben 69'da geldim o durağa, bu yaşa kadar da... Düşeş Kahvesi de halen duruyor. Zincirli Camii'nin bitişinde kahve var, Düşeş Kahvesi derler oraya Eski sahibi yakınaca duruyordu; geçenlerde bir uğradım, eskilerden göremedim kimseyi. Sabahleyin simitçisi orada, çekirdekçisi, börekçisi orada. Seyyar satıcıların hepsi orada. Sabah 6'da. Çaycısı da orada. Zabıta gelene kadar onlar işlerini bitirirler. 9'dan sonra da zaten bitiyor.

AÖ: İş çıkarsa 9'a kadar çıkıyor?

RE: 9'a kadar. 9'dan sonra durmazlar, kahvede otururlar.

AÖ: Diyelim işsiz biri, kimseyi tanımadan gelip orada bekleyebilir mi?

RE: Tabii. Zaten hep öyle, aynı konumda. Her yöreden insan var Düşeş'te. Grup grup dururlar sabahleyin. Sıvacıların ayrı grubu var, duvarcıların ayrı grubu, fayansçısının, boyacısının ayrı grubu vardır. 9'a kadar orada dururlar, 9'dan sonra herkes çekilir gider. Artık pek gelen yok zaten. İnşaat işi öldü.

AÖ: Kaç yıldır böyle?

RE: Aşağı yukarı 3-5 yıldır doğru dürüst iş yok Düşeş'te. Önceden iş oluyordu. Şimdi bütün etraf kooperatif, şirket doldu. Şirketler ekseriyetle Doğuluları çalıştırır, onlar çok düşük ücretle çalıştıkları için. Şirketler kendi işçisini kendi bulur zaten. Burada da adı üstünde, Düşeş! Diyelim ne tutturdun, 10 milyon, 15 milyon. Adam gelir 'Ne vereceğiz yevmiye hemşerim?' der, 15 diyorsun, adam 'haydi' diyor. Adamın acil bir işi var yani, yoksa sürekli çalıştıracak insanlar gelmiyor oraya. Şirketler anca insana bunalırsa, birkaç günlüğüne gelir, alır götürür; birkaç gün sonra bırakır seni.

AÖ: Çok zor öyleyse Düşeş'te işin denk gelmesi?

RE: Zor. Bu dediğim yıllardan sonra zorlaştı. Ama önceden fazla şirket yoktu. Benim geldiğimde, 69'da, Gençlik Parkı'nın orada megafonla 'Belediyeye çöpü alınacak, gece bekçisi alınacak' diye bağırırlardı. Biz ona bakmıyorduk, iş boldu. 'Boşver, belediyesinin verdiği maaş ne? Biz onu birkaç günde alıyoruz' diyorduk. Bugünlerin geleceğini düşünmüyorduk o zaman. Kazanıyorduk, köyde yiyorduk. Ben bir sefer Büyükşehir Belediyesi'nde işe girdim, 2-3 gün çalıştım, Bentderesi'nin önünde yukarı kar küredim. Baktım maaş az. Dedim, 'Yav, bu parayı ben 2 günde alıyorum, 1 ay ne bekleyeceğim?' Çıktım. O zaman çok imkan vardı ama düşünemedik işte. Şimdi tek fikrim, bana bir şey olursa, geride bir emekli maaşı bırakmak.

AÖ: Kaç yıllık sigortan var Remzi Abi?

RE: 1975'in birinci ayının birinden başlangıcım var. 3697 gün işgünüm çıkıyor. Askerliği de daha borçlanmadım yani, 5 bin işgününü doldurmam lazım. 600 de askerliği saydırsak 4 binin üstüne çıkıyor. Bilfiil 2 sene daha çalışmam lazım yani.

AÖ: 14 yaşından beri çalışıyorsun hâlbuki inşaatta?

RE: Sigorta... sözde sigorta yapıyorlardı sahtekarlar. O zamanlar bir çıraklık dönemi vardı, şimdi var mı yok mu bilmiyorum, herhalde var olması lazım. Yaşı tutmayanı sigortaya kaydetmek için, çıraklık dönemi diye geçiyordu. O zamanlar bize yalandan bir sağlık karnesi gibi bir şey vermişlerdi. 1 gün bile sigortam çıkmadı.

AÖ: 69'da Düşeş'e ilk geldiğinizde, nerede kaldınız Remzi Abi? Tanıdık birileri var mıydı?

RE: Akrabalarımız vardı inşaatçılık yapan. Bize önderlik edecek hemşerimizi bulamadık geldiğimizde. Kiralık ev soruyoruz, ev vermiyorlar tanımadığına, Altındağ'ında. Orada bir trafo binası var, Dışkapı'ya giderken, orada yattık bir gece. Dışarıda yatıyoruz. Yatağımızı da getiriyoruz. Getirdiğimiz yatak ne? Bir yorganı sırtlayıp geliyoruz. Gece bekçileri geldiler, Aktaş Karakolu'na götürdüler bizi. Dedik, ev bulamadık, arada kaldık, ne yapak? Neyse, gidin, yatın orada, dediler, sabah bulursunuz. Ertesi gün o adamı bulduk da, ev kiralayabildik. Ev dediğim bir göz oda. Tek bir oda böyle. Adam evini bölmüş, bir göz odasını bekarlara kiraya veriyor, ikisinde kendisi oturuyor. Taban da beton. Bir yorgan! Yarısını altımıza, yarısını üstümüze betonun üstünde yatıyoruz.

AÖ: Ee kap-kacak, hiç bir şey yok?

RE: Hiiiç bir şey yok. Ertesi gün Düşeş'e gittik, bir iş bulduk. Onunla bir gaz ocağı aldık, bir alüminyum tencere aldık, kaşık aldık. Köyden bulgur getirmiştik, bulgurun çorbasını yaptık akşam. Bulgur çorbasını yiyoruz, sabah yine işe gidiyoruz. Yaptığımız iş ağır, yememizde iş yok. Ben hastalandım, öyle bir hastalandım ki geceleyin beni Numune Hastanesi'ne getirdiler. Dinlensin, dedi, doktor, şu şu ilacı alın, dedi. Yattım o gün evde. Abimler işe gitti, abimin kayını da yanımıza gelmişti, 3 kişi olduk. Nasılsın? İşe gidecek misin? Gitmeyi canım istemiyor ya, mecburuk. Gittik. Hasta hasta gittik çalışmaya. Öylelikle, ha babam de babam devam ettiik!

AÖ: Her sene gelip gittiniz mi?

RE: Her sene, her sene! Yazın çalışıyorduk, 11. ayda, havalar soğudu mu köye gidiyorduk. Köyde ana-babamıza yardım ediyorduk. Mala, davara bakıyorduk, odun getiriyorduk.

AÖ: Kazandığın parayı ne yapıyordun? Eve mi veriyordun?

RE: Tabii, eve veriyorduk. Para yüzü görmedim ben. Abim alıyordu, bir cigara parası bırakıyordu bana.

AÖ: Her gelişinizde yeniden mi oda kiralıyordunuz?

RE: Tabii. Genelde insanlar orada kaldıkları için, birçoğunu tanyıyorlardı. Yazın geldi mi, gidip yine aynı adamın evini tutuyorduk. Yorganımızı, ocağımızı, orada ev sahibinin çatısına atardık. Gelirdik, toz tutmuş, mesela. Ya da fazla kirli olduğu zaman yatağımızı, biz alır köye giderdik. Yıkattır, geri getirirdik. Böyle işte.

AÖ: Remzi Abi, sen daha o yaşta çalışmaya başlamışsın inşaatta...

RE: Tabii, tabii. Diyorum ya, kaç kardeş varsak, kızlar hariç, erkeklerin hepsi 14-15 yaşını doldurur doldurmaz gurbete. İster istemez gelecek. Nasıl gelmeyecek! Ee, arazi var, 50 dönüm. O zaman bir motor olsa belki bir kişiyi rahatlıkla idare edebilir. Yine de babam, o 50 dönümün dışında 50 dönüm de ortak ekiyordu, başkalarının tarlalarını ekiyordu, bölüşüyordu. Bu da hep bir insan gücü. Babam, mesela, 50 yaşında öldü. Neden öldü? Bakımsızlık-tan.

AÖ: Çok erken kaybetmişsiniz. Bakımsızlıktan dediğin?

RE: Çok çalışmış, yavan yermiş. Tarlada mesela, yavan ekmekle su, ayranla ekmek. Bakımsızlık deyince, bunların hepsi içine giriyor. Bakımsızlık demek ne demek? Yavan yemektir yani.

AÖ: Haklısın. Daha o yaşta şehre çalışmaya gelmişsin Remzi Abi, zorlukları nelerdi? Nasıl başa çıktın?

RE: Alışana kadar zorluğunu yaşadık da, tabii yine de, çalıştığımız yerde daha önceden gelmiş tanıdıklar olurdu, onlarla beraber gelip gidiyorduk. Toplu gidip toplu geldiğimiz için, sıkıntımız çok olmazdı. Yine de, zor geldi ilk başta. Çocukken gelmişsin, bilmediğin bir yer, koşullar ağır, akşam gidiyorsun çayını kendin yapacaksın, ekmeğini kendin yapacaksın, çamaşırını kendin yıkayacaksın, buna da alışık değilsin. Çimento kaldıracaksın gücün yetmez, adam bir de sana fırça atar. Akşama kadar yorulduğun yerde yediğin fırçanın haddi hesabı olmaz. İstersin para vermez. Zor geliyor tabii ilk başta. Sonra, zamanla alışıyorsun da.

AÖ: Peki ta 80'lere kadar köyde miydin asıl olarak, her yaz Ankara'ya, gurbete gide gele mi çalıştın?

RE: Tabii tabii. Gidip geliyorduk. Ankara değil sadece, İzmir, İzmit, Bolu... belli olmuyordu. Yorganı buradan alıp Konya'da iş var, Konya'ya gidiyorduk, İstanbul'da iş var, İstanbul'a gidiyorduk. Bizim devamlı yorgan sırtımızdaydı yani. Ama mesela çalıştığımız yerin durumuna göre, sıcak yerler oldu mu kışın da dönmüyorduk. Yaz-kış çalışıyorduk. 1 senede, 2 senede bir gittiğimiz oluyordu köye.

AÖ: Böyle uzun gurbetler de oluyordu yani?

RE: Tabii. Köye gitsek de, en fazla 1 ay, 10-15 gün falan gidiyorduk.

AÖ: İzin gibi mi?

RE: Bizde, inşaatta (gülerek) izin-mizin olmaz da, kafa izni yani. İşin durumuna bağlı. Bazı yerlerde, mesela Ankara'da, hava soğuk olur, kışın inşaat durur. Mecburen dönersin. Çünkü yapacak başka şeyin yok. Kazandığın parayı da Ankara'da yiyeceğine, köyde yersin. Hem köye gittiğinde biraz dinlenebilirsin. Köyde bir 15 gün durduktan sonra da, usanırsın. Bekar adamsın, yorganı yine sırtlar sıcak yerlere çalışmaya gidersin.

AÖ: Peki, nasıl karar verdin Ankara'ya temelli yerleşmeye?

RE: Köyde evlendik, çoluk çocuğa karıştık. Bura başkent, hastanesi yakında, okulu var, her şeyi düşünerek bu göçü yaptık yani. Dedik, gidek, gecekodu yapıyor her tarafta, hem çalışırız hem de çocukların koşulları... yani, geleceğin için yaptık bu göçü buraya. Bir ev tuttuydum burada, küçük kardeşimi de getirdim yanıma. Babamlar göndermedi hanımı önce. Sonra buranın yerini aldım, borçla. Hanım, ben giderim, demiş. Bir döşek, yorgan, yastıkla... tek bir kap-kaşık dahi yok. Sonra burada akrabalar, Remzi köyden ailesiyle göçmüş diyen, geldi. Hepsini bir şeyler almışlar, çataldan, su bardağından, sürahidenden getirdiler. Yer beton. Yerde bir şey yok. Ben evi yaptım, temeli attım, bir gecede yaptım evi. Köylülerimiz gece geldiler; usta, işçi, herkes yardım etti, gece bitirdik evi.

AÖ: İmece usulü?

RE: İmece usulü. Yarın da öbürü yapardı, biz giderdik yardıma. Adam hem çalıştı, sıva yaptı hem de 'hay, senin paran yoktur, al...' Cebim şöyle tomarla paraydı ama kendimin parası yoktu. Herkes gitti sabahnan. Hanıma dedim ki, bi çay koy da içek. Saat 9 filan. Daha çayı içmeden, yıkıcılar geliverdi. Yıkıldılar evi. Bi baktıydım, hanım orda, sarı dikenlerin arasında bayılmış. Bir kez daha yaptık.

AÖ: Yine, Düşeş'e mi gidip... öyle mi geçiniyordunuz?

RE: Yok, şirkette işe girdiydim sıvacı olarak. 3 sene çalıştım orada. Bir tane elektrik teknisyeni, ben, Amasya'dan, Sivas'tan arkadaşlar vardı. Dedik ki, 'Yav, arkadaş biz nöreceğiz? Biz ne yapacak yapacak, sendikayı sokak buraya' dedik. Zincirleme usulü. 700 kişi var çalıştığımız yerde. Ben seninle samimiyim, sen öbürüyle samimisin, zincirleme usulü gittik böyle. Cebimizden para topladık şirketin başka şehirlerdeki işçilerine gitmek için.

AÖ: Hangi yıldasınız?

RE: Sene...88 miydi, 89'mu? 89 olabilir. Sonra neyse, Yol-İş'e gittik üye olduk. Sendika geldi yerleşti. Sendikadan önce biz grev ettik, yemek yemedik. Jandarmanın geldi, baskın yaptı. İşçilerin çoğu kaçıyor, içlerinde ancak 15-20 kişi, biz kalıyoruz tutkun olarak. Dirdendik. Nitekim sendika girdi, sözleşmeye oturdular. Ee, bizi durdururlar mı? Sendikalı olarak 6 ay çalışmadık.

AÖ: Öncülük edenleri attılar?

RE: Öncülük edenleri attılar. Gerçi, sonunda hepsini attılar da... Adam taşeronlaşmaya gitti. Yağcı işçilerinin üzerine şirket kurdu, taşeron etti. Kalıpcısı ayrı, sıvıcısı ayrı. İş yapan yine aynı şirket. Orada benimle işçi olarak çalışan adamlar şimdi taşeron oldular, patron oldular. Bizi kovdular oradan, geldik yine Düşeş'e. İş bulursak gidiyoruz, bulamazsak eve geliyoruz.

AÖ: Remzi Abi sendika hakkında, işçi olarak hakların hakkında ilk bilgiyi nasıl edindin?

RE: Eskiden sendika neyin bilmiyorduk. Duyuyorduk, diyorlardı ki, sendika sendika... Ben o zaman anladığım kadarıyla şöyle biliyordum: devlet işi olunca sendika oluyor. Yenidoğan'da (Altındağ) otururken biz, böyle gençler geliyordu evlere, konuşuyorlardı, lokalleri vardı, toplantı ediyorlardı. İşte bunlar kim? Solcu. Mahsuni'nin dediği, kehribar dökülüyordu gençlerin gözlerinden, dillerinden. Ama o insanlar öyleydi. Gerçekten de öyleydi. Eskiden, ben Yenidoğan'a ilk vardığımda, herkesin elinde kabadayılık, külhanbeylik vardı. Mahalle aralarında, sokak aralarında bira şişeleri ellerinde. Kahvede o zaman bira satılıyordu. Mahallede bi yukarı gidemiyordun işçi olarak; adam, 'Versene lan bira parası' diyordu, önüne geçiyordu. Ama bu solculuk oturduktan sonra rahatladı yani. Sokakta içki içmeyi kaldırdılar, yapmamaya başladılar. Üç tane açık hava sineması vardı orada. Solcular sinemayı durdururlardı, anlatmaya başlarlardı. Çok iyiydi yani. Herkes dinlerdi, gerçekten dinlerdi. O dönem hem bizimle inşaatta çalışan insanlar vardı hem de okulda okuyorlardı. Onlar da ilgilenirdi, böyle genişten, rahatlatan anlatırlardı, kitap getirirlerdi, okurduk. Yaşadıkça da gerçeği görmeye başladık. Yaşadıkça, hayat ileri gittikçe, okuduğum zaman kafama girmeyen sözler geri kafama geldi. İnsanlar bir şey attı bize, içimde gerçekten büyüdü.

Ama bizim o zamanki devrimciler fabrika işçilerine zorladılar. İnşaat işçilerine hiç el atmadılar. Ha, biz 1978'de İnşaat İşçileri Derneği kurduk. Şakül diye bir de dergimiz çıktı. Fakat bunu yürütemedik biz. İzmir'de, Çorum'da, Ankara'da, İstanbul'da şubelerimiz vardı.

AÖ: 78'de kurdunuz, 12 Eylül sonrasında da var mıydı?

RE: Vardı, kapanmadı. Bize dokunmadılar.

AÖ: Nasıl kurdunuz? Ne tür faaliyetler yapırdınız?

RE: Dedim ya, hem okuyan hem de bizimle inşaatta çalışan insanlarımız vardı. Bir gün kahvede oturuyoruz. Bu şekil ne olacak böyle? Birkaç arkadaş dedi ki, 'Biz de bir dernek kuralım'. Gittik, İsmetpaşa'nın oradan, Hacıbayram'ın hemen öbür tarafı, bir yer kiraladık. Gelin üye olun, falan... Hatta avukatımız bile vardı bizim. Ayda bir toplantı verirdi üyelere, işçi hakları için. Mesela, bir yerde paranı alamadın; nasıl alacağın diye bu avukat bize bunları anlatırdı. Hak almayı öğrendik buradan. Avukat, 'Gardaşım' derdi, 'Siz inşaatta çalışıyorsunuz, tepenize bir odun veyahut bir tuğla düştü. Siz bu hakkınızı nasıl almayı amaçlıyorsunuz?'. Bize buradan başlardı, sigortalılaşmayı anlatırdı. Bu Düşeş'i... dediler ki, 'Dışardan işçi isteyen adam olduğu zaman, kalkıp herkes yürümesin. Boyacı mı istiyor? Numaralandıralım; arkadaş, sıra sende, sıra sende...' Ama bunu yürütemedik. Kalabalık, her bir dağdan biri geliyor. Üye olmadık insanlar da geliyor; üye ol, diyorsun, olmuyor. Adam iki-üç ay çalışacak gidecek, olmuyor. Onu yürütemedik. Broşür falan bastırıyorduk işçilere dağıtmak için. Bizim hiç sendika şeyimiz yok, sigorta hakkımız yok, sonumuz yok, emekliliğimiz yok. Avukat anlatırdı, biz de bunları broşür olarak dağıtırdık yani.

AÖ: Etkili oldu mu?

RE: Şöyle oldu; Ankara'ya göç etmiş de oturanlara çok etkili oldu. Ama dıştan gelen adam iki-üç ay çalışıyor, geri köye gidiyor ya, onlara bozardı. Şimdi, o da oraya geliyor. Düşeş'te bizim örgütlü toplum olarak adımız oluyordu. Diyorduk ki, yevmiye 10 milyon; adam 7 milyona çekip giderdi. Aşağı düşürürdü. Bu sefer kavga da çıktı, 'Vay, sen bu yevmiyeyi düşürüyorsun', kafa-göz, millet birbirine girdi. Dedik, bu olmuyor. Yürütemedik nitekim yürütemedik. Ama 12 Eylül bize dokunmadı.

AÖ: Şakül dergisi?

RE: Onu da yürütemedik.

AÖ: 12 Eylül'den sonra bir şey yapabildiniz mi dernek olarak?

RE: Şimdi yapamadık. Murat Karayalçın ilk geldiğinde, belediye başkanı olmadan o Derneğe geldi, ilk geldiğinde söz verdi, dedi ki, size özel olarak işçi durağı, İskitler'in oradan, hem de büyük salon yaptıracağım; böyle açıkta, sokakta durmayacaksınız, dedi. Söz verdi, fakat yapmadı. Ben de uzun süredir ilgilenmiyorum, ne durumdadır bilmiyorum yani. Gerçi geçenlerde Çorum'da duyduy-

dum, taa 77'de Eskişehir'de kurulan İşçi-Der diye bir şey vardı, halen faaliyetteymiş. 12 Eylül onları yasaklamadı, yöneticileri falan tutuklanmıştı gerçi de, birçoğu memleketlerine dönmüştü. Ama şu an yeniden açılmış, faaliyetteymiş. Şu an Lüleburgaz, Antep, Adana'da, yani kazalarında inşaat işçileri derneği var yani. Şimdi, inşaat işi çok dağınık, büyük şehirlere akım çok olduğu için, denetlemek çok zor. Mesela doğudan birçok insan göçe zorlanmış, buraya geliyor, zoraki çalışmak zorunda. Adam sadece karın tokluğuna da olsa çalışacak. Ama küçük yerlerde öyle bir şey yok mesela. Ufak yerlerde, kazalarda genelde oralılar çalışıyor inşaat işinde, herkes de birbirini tanıyor, birbirinden kopuk hareket etme şansı olmuyor. Ama buralarda yeniden derleyip toplamaya çok çaba ister.

AÖ: Remzi Abi, diyeceğim o ki, sen 70'leri de biliyorsun, 80'leri de...

RE: İyi bilirim.

AÖ: Bir karşılaştırırsan 80 öncesiyle sonrasını inşaat işçiliği açısından, çalışma koşullarınız, patronun size karşı tavır, sizlerin patrona karşı koyabilme olanağınız açısından karşılaştırırsan, arada ne fark var?

RE: Kısacası, 12 Eylül'den önce işçi bayağı alabiliyordu. Bir hakkı olduğu zaman, solcular, o iki insan canını feda ediyordu. Diyelim, senin 100 milyon alacağın varsa patronda, 400 milyon para alıyordu oradan sana. Ve bunu aldığı zaman da, sana demiyordu ki, '50 milyonunu da bana vereceksin kardeşim'. Aynı avukat veyahut mafya, çeksenet mafyası gibi, yapmıyordu bunu, şimdi gerçeği söyleyeceksek. Bak, biz bir yerde çalıştık çalıştık. Taşeron kaçtı. Ben hissettim taşeronun kaçacağını.

AÖ: 80 öncesinden söz ediyoruz değil mi hala?

RE: Tabii tabii, 12 Eylül öncesini diyorum. Taşeron kaçtı. Ben 12 gün mü, ne çalıştım. Ama orada 4 aydır para almadan çalışanlar var. Taşeron almış parayı, beklemiş beklemiş, hortumlamış hepsini. Şirkete gidiyoruz, şirket vermiyor. Ben de böyle çıktım, öbür arkadaşlarla konuştum, 'Ya, nöreceğiz? Çalışmayalım arkadaş'. 'Yav, çalışalım', diyor, 'belki şirketin bir şeyine gelir, paramızı verir, sesimizi çıkarmayalım'. Dedim, 'Yahu, sen sesini çıkarmadan bunlar parayı vermez'. Ben bi ara çıktım, şöyle yolun kenarında oturuyorum. İki tane genç geldi. Tanımıyorum da. Dedi ki, 'Selamünaleyküm genç', dedi. Şöyle baktım, hiç orali olmadım. Tanımıyorum, faşist midir, nedir bilmiyorum.

Dedi, 'Birader, sana dedik ya!'. Dedim, 'Ayleküm-selam'. 'Ne düşünüyorsun?' dedi. Dedim, 'Ne düşüneceğim! Şurada çalıştık 17 gün, şerefsiz', dedim, 'paramızı vermiyor, taşeron kaçmış'. Sigarayı da içiyorum gene; Birinci içiyorum. Birer cigara alıp yanıma çöktüler, 'Nasıl oldu, anlat bakalım?'. 'Yahu', dedim, 'anlatsam ne olacak! Vermiyor işte'. Biraz da cahillik var, biliyor musun? Hele bir anlat, hele bir anlat. Dedim, 'Ne bağıırıyorsun ya! Sanki siz mi alıp vereceksiniz parayı?'. Yahu, dedi, belki veririz, güldü, belki biz veririz, dedi. Gerçekten verdiler. Şirketten fazlasıyla aldılar paramızı; yevmiyelerden başka, şu kışlık yakacak hakkı parası, şu yol hakkı parası, şu... böyle yani. 12 Eylül öncesinde, böyle güçlü siyaset vardı, hakkımız kalmıyordu. Patronlar pek fazla baskı yapamıyordu o zamanlar bize. Şimdi sana, yıllardır kaç taşeronda ne kadar param kaldı, bi saysam şaşarsın yani. Hadi, avukat tutalım peşine düşelim desen, gücün yetmez. Eline geçen para kışın borcunu kapatmaz. Hangi birine tutacaksın?

Geçmişte en azından topluydu. Bir işyerinde en azından 100 kişi çalıştığı oluyordu. Şimdi o 100-150 kişi örgütsüz de olsa, orada 1 kişi varsa yetiyordu yani. Siyaset güçlüydü, bir kişi yetiyordu insanları sürüklemeye, seni sahipleniyordu insanlar hakkın için. Ama 12 Eylül yerle bir etti her şeyi. Şimdi öyle şirketler de kalmadı, taşeronlaştı, bitti. Mesela bugün büyük şantiyelerde 100 kişi çalışıyorsa, 10 tane taşeron vardır. Nasıl bir araya geleceksin? Karşında 10 tane taşeron var. Sonuçta, herkes günü kurtarmaya çalışıyor. İnsan örgütsüz olunca, onları kullanmak da daha kolay oluyor. Patronlar uyanıktır, birine der, 'Sen burada kim ne yapıyor, neler diyor, getir'. 'Al sana' der, '10 değil de 11 vereceğim' der. Bin liraya satın alır adamı. O da günlük ispiyonunu taşır, akşam hiç haberin yok, bakarsın adam senin parayı hazırlamış, 'Kardeşim kusura bakma iş yok'. Halbuki vardır. Bakar ki, biz işi ağırlaştıracağız mesela, grev değil de işi ağırlaştırmak, hemen bizi gönderirler. Haberimiz olmadan. 'Yahu çimentomuz kalmadı, yarın bir gün sizi çağırırız, aha şu da paranız, parasız kalmayın'. Ondan sonra ikinci, üçüncü gün sen orada yatıyorsun ya, yatağın inşaatta ya, der, kendi gelip söylemez patron, oradaki kalfaya söyletir, 'Onlara söyleyin, o şerefsizlere, o yataklarını alsın, buradan kaybolsun!'. Kalfa gelir, 'Yahu, Remzi...', 'Ne var?', 'Yahu, şu yatağınızı alın, gidin ya, bu adam benim

kafamı ağrıtıyor'. Yalakalığını yaptı ya. 'Yahu, niye?' deriz biz, 'İş yok, diyor ki, gitsin başka yerde yatsın. Yasakmış'. Ee, abi sen böyle böyle dedin? 'Ee, tamam ben öyle dedim ama iş veremiyorum, 3 kişiye verebiliyorum. Sonra bir de şu var: daireye taşmacaklar, çevrede aileyi rahatsız ediyormuşsunuz'. Yahu, biz aileyi ne rahatsız ettik? 'Yahu işte, daire sahipleri geldi, diyor ki, çayı buraya döküyorsunuz, çöpünü şuraya atıyorsunuz!'. Zaten sigortan yok, senin bir hakkın yok. Fazla konuşsan, gidecek polise söyleyecek. Polis diyecek, 'Adam sana iş vermiyorsa, vermek zorunda mı? Adam sana parayı verdi mi?'. Verdi, he. 'O zaman ne konuşuyorsun, s...ktir ol git!'. Bu kadar basit.

AÖ: Remzi Abi, böyle durumlar için önlemleriniz var mı? Diyelim ki, ispiyoncu tespit ettiniz.

RE: İşpiyoncu belli olur zaten. Hareketlerinden anlarsın. Önlem? Önlem, sen güvendiğine gizliden gizliye söylersin, o güvendiğine söyler. Ama ispiyoncu bakar ki, sen onun üçkağıtçılığını anlamışsın, Sen onu indirmeden, seni bitirir ki, üçkağıtçılığa devam etsin. Akşama hesabın kesilir, 'kusura bakma, iş yok'. Eskiden daha zor oluyordu böyle işler. Herkes kimin ne yapacağını biliyordu. Ama şimdi onu yapamıyorsun. Eskiden şöyle bir şey vardı; kalabalık işyerinde genelde insanlar hep birbirini tanırdı. Belli kesimin insanları... herkes istediği yere gitmez, tanımadığı yere gitmez. Herkesin kendine göre çalıştığı bir alan vardır. Mesela Çorumluların çalıştığı alan ayrıdır, Kayserililerin ayrıdır. Yozgatlıların çalışmış olduğu alan ayrıdır. Onun için herkes birbirini iyi bilirdi.

AÖ: Bu nereden kaynaklanıyor?

RE: şimdi, herkes kendi adamını çalıştırır. Her bölgede vardır, bir tane iki tane taşeronluk yapan biri. Gider kendi adamını toplar getirirdi. Zaten çalışsan da bilmediği, tanımadığı adamın, yani huyunu bilmez falan, gitmez yanına. Adam senin sırtından para kazansa da, sonuçta onun köyünü, akrabalarını bilir, onun için onun yanında çalışır.

AÖ: Taşeron da tanıdıksa eğer, bu nasıl etkiliyordu sizin ona karşı tavrınızı, sorunlarınız olduğunda?

RE: Tanıdık olsa da, sonuçta o taşeron. Bizim gibi düşünme şeyi yok. Bizim gibi düşünse, taşeronluk yapamaz. Tabii, çıkarına ters geldi mi, akraba falan dinlemeden atar seni. Namussuz namussuzdur, akraba olsa ne olacak?

AÖ: Remzi Abi, biraz da çalışma koşullarınızdan bahsedelim mi? şantiyede kalıyorsunuz....

RE: Tabii. şantiye değil de, çalıştığımız işyerinde. Bir yerin sıvasını bitirirdik, kabasını vurup orada yataordık. Naylon kapatırdık camlara veya 5-10'la falan tutturduk. Kendimiz yapardık o işleri.

AÖ: Peki, yemek, temizlik ihtiyacı gibi şeyleri nasıl hallederdiniz?

RE: Tenceremiz, tüpümüz olur. Pazara gideriz. Patrondan avansımızı alırız, serbest çalıştığımız zaman, pazara gideriz. 5 kilo patates, 3 kilo domates, 2 kilo patlıcan, bir karpuz, peyniri-zeytini de bakkaldan, marketten alırdık. Sabah kahvaltılarını... günlük ne kadar yeriz 5 kişi? 500 gram peynir, nüfusa göre. Onu öyle yaparız. Çayı alırız. Veya paramız olmadığı zaman, patrona gider oraya söyler, biz oraya yazdırırız, patron öder, aylığımızdan keser. Banyo da... şu bildiğin zeytin tenekeleri var ya, onun ağzını keser düzeltiriz keserle, inşaatta yakarız. Ya da çoğunluksak bir varil yakarız beş-on'larla. Beş-on derken, tüm beş-onu yakarsak, patron da bizi yakar. Biz sadece şöyle 10 santim, 5 santim, kereste yapıldığında artan parçaları toplar yakarız. O ısınır. Adet yerini bulsun, birkaç tas kafamıza aşağı aktarıyoruz, aynı camızların gölde sağa-sola silkindiği gibi. Banyo yaptın mı? Saatler olsun arkadaş ya! Ooo, hem de ne banyo! İşte bizim banyo işimiz de böyle.

AÖ: Çamaşır, bulaşık işleri?

RE: Herkes kendi çamaşırını yıkar. Senin de sorduğun şeyler... Eğer biz orada 4 kardeş kalıyorsak, en küçük kim? O yıkar. Ya da arkadaşla samimiyetliğimiz varsa, o benden küçükse, o der, 'Bırak, ben yıkarım'. Ben bulaşık yıkarım, o çamaşır yıkar mesela. Yemekçi ayrıdır bizde. Diyelim, herkes çamaşırını yıkar da, yemeği sen yaparsın, iyi anlıyorsun örneğin. Biri bakkala gider, biri pazara gider, pazarcıdır. Geriye ne kaldı? 5 kişi. Bir kişi kalkar, sabah çayı yapar, bir kişi bakkala gider, gündüz bakkalı ayrıdır, herkesin uykusuz kalmaması için.

AÖ: Bu işbölümüne nasıl karar veriyorsunuz?

RE: Orada yaşça, tecrübe büyük kimse, o yapar.

AÖ: Ee, Remzi Abi, sizin tatiliniz yok, bir şeyiniz yok. Bütün bunları akşam, iş bittikten sonra yapıyorsunuz.

RE: Tabii, tabii. Yahu, tatil ne kardeşim! Sen

işçi değil misin? Hamal değil misin? Akşama kadar patrona çalışıyorsun, saat 5'e, 6'ya kadar. Gözün kör mü? Gezeceğin yerde, git çamaşırını yıka. Bu, bizim geleneğimiz. Patrona yazık değil mi? Patron sana şimdi orada, çamaşırhane mi yapacak? Duş yeri mi yapacak? Patron fazla kar edemez o zaman. Bu kadar basit. Bazı şirketlerde yalnız, büyük şirketlerde, bu oluyor. Aş veriyor. Yani, şirket yemek veriyor sana. Ondan sonra, banyo yapma yerlerin olur. Sıcak su. Ayriyeten bir ateş yakan olur, şirket adam görevlendirir. Sonra kazan gibi varilleri üst üste kaynatırlar veya depo gibi bir şey yaparlar, alta odunu verirler veya tüple. Hangisi ucuza geliyorsa. O kadar, belirli bir saati vardır, gidersin banyonu yapar çıkarsın.

AÖ: Peki, akşamları bütün bunlar bittikten sonra, nasıl vakit geçirirsiniz, neler yaparsınız?

RE: Akşam nasıl vakit geçireceğiz, o da kolay! Sabah, nasıl sığıra katarsın öküzü, ineği, akşam da gelir, içeri bağlarsın. Biz de gündüz çalışırız, gündüz çalışırız güzel, akşam olduğu zaman yemeğimizi yeriz. Kimi uzanır; mal samanını, suyunu yer-içer, ondan sonra yatar sabah kadar. Kimi yatar öyle. Benim gibi az buçuk kafası çalışan kişi de, gider balkonun bir köşesinde şöyle bir düşünür: Yahu, bunun sonu ne olacak? Biz ne zamana kadar çalışacağız? Sigortamız da yok. Gidersin, ona dersin: 'Huşt! Kalk yahu! Ne yatıyorsun? Bir çay demle de içelim'. Amaç çay değil, biraz konuşacaksın ya! 'Yahu, git yahu! Ben uykusuzum yahu!'. La, oğlum, bu kafa sende olursa, daha sen ne yorulacaksın! 8 çinik yükledi, yarın 10 çinik yükleyecek, öbür gün 15 çinik yükleyecek. Eşek gibi. Bu, bu kadar basit. O zaman da, diyorum ya, bir ispiyoncu olur, hemen gider seni ispiyonlar. Ee, ne yapacaksın? Bir yaparsın, iki yaparsın, üç yaparsın, ondan sonra sen de bıcarsın. Şimdi ben de, gayrı bıkmışım, ne yapıyorum? İster istemez duymuyorum, yatıyorum. Yatıyorum gayri. Yılanın kış uykusuna yattığı gibi... Bu kadar basit.

AÖ: Remzi Abi, dedin ya, 11. ay geldi mi inşaat işi biter; dışarıda iş bulursak gideriz, bulamazsak...

RE: Yazaca evdeyiz.

AÖ: Evdesiniz. İnşaat sezonu boyunca da işsiz kaldığın oluyor mu böyle?

RE: Olmaz mı? Aylarca!

AÖ: Nasıl idare ederdiniz o zaman?

RE: Hazırladığımız parayı hazır yerdik, hazırladığımız da ne olacak? Bakkala, eşe-dosta borç-harçla yaza çıkarız, iş bulunca öderiz. Kışın borcunu ödemedi geri kış gelir. Ama eskiden yine de idare ediyorduk yani, şu düzenden iyiydik. Şu oluyordu ki, o zaman istediğin kişiden borç bulabiliyordun, şimdi bulamıyorsun. Yoksa aynı hayat, aynı düzen, değişen bir şey yok. Aha şimdi, oğlan çalışıyor, hanım da çalışıyor, ben de çalışıyorum, bu durumda geçinemiyorsun.

AÖ: Remzi Abi, senin de sorduğun gibi, ne olacak bu işlerin sonu? Bir çözüm görüyor musun?

RE: Çözüm... eskiden derlermiş mesela, zaman gelecek, adam orada konuşacak, sen burada dinleyeceksin. Radyo çıkmış. Demek ki, bu insanlar neymiş? İleriye görüyor. Yani, her şey ona benzer. Biz, onlar gibi diyelim gene: zaman gelecek, bu insanlar bir yumruk olacak, bunlar devrilecek, diyorum ben.

AÖ: Bir umut var yani?

RE: Bir umutla olmuyor. Umut var. Yüzde yüz var. Niye var? Yani, bunu bir çocuk da bilir. Aç köpek fırını yıkar, demiş adam. Bugün sen iyi kötü bir yemek yiyorsun, iş buluyorsun, ses çıkarmıyorsun, çıkarıcılık yapıyorsun. O, gene aynı. Öbürü, gene aynı. Ama bir zaman gelecek ki, bu adamlar böyle devam ettiği zaman, sen de aç kalacaksın, o da aç kalacak, ben de aç kalacağım. O zaman ne yapacağız? İster istemez, bir araya geleceğiz. Düşse kalka bir araya geleceğiz. Nefesimiz kokuyor ya! Biz öleceğiz! Biz öleceğiz zaten! Biz gidelim, şunları kaldıralım. Yeter yahu! Aynı, Leyla ile Mecnun gibi, bir araya geliyorlar, ellerini tutuyorlar, canları çıkıyor ya. Ya öyle canı çıkacak ya da bir araya gelecek, ister istemez yumruklaşacak bu insanlar. Benim görüşüm bu, kısacası. Netice de bunu gösteriyor.

*Bu mülakat ODTÜ, Sosyoloji bölümüne sunulmuş bulunan 'Yoksulluk: Emegın Toplumsal Yeniden Üretimi' başlıklı doktora tezi kapsamında, Ankara'nın Mamak ilçesine bağlı Ege Mahallesi'nde, 2001 yılında yürüttüğüm saha çalışmasından alınmıştır. Mülakat esasen inşaat işçiliği deneyimini içerecek biçimde daraltılarak yeniden düzenlenmiştir. Remzi Ethem ismi mahlastır; görüşülen kişinin gerçek kimliğini ele verebilecek diğer ayrıntılardan da özel hayatın korunması ilkesi gereğince saklanmıştır.●